

Silvia IONESCU

Teatrul neconvențional – relația spațiu spectacol Studiu de caz – Uzinele Wolff

1. Introducere

Într-un context actual de perpetuă schimbare, și adaptare, teatrul se află mereu în căutarea echilibrului între componentele sale definitorii: spațiu, spectacol și public.

Spectacolul se schimbă și odată cu el și spațiul. Arhitectura clasică, formală și rigidă a teatrelor, își pierde puterea de adaptabilitate la cerințele noului val de regizori. Evoluția conceptului de spectacol spre o formă artistică unde interacțiune spectacol-spectator primează, atrage după sine schimbarea spațiului, spre unul dinamic, ușor transformabil pentru a oferi configurații spațiale variate.

Observăm, cum în ultimile decenii regizorii migrează spre spații alternative. Desacralizarea teatrului prin aducerea spectatorilor, în diferite spații urbane neteatrale, oferă creatorilor de teatru experimental, percepții diferite, făcându-i să viseze la noi forme de expresie. Astfel un teatru viu care se simte, se vede, se aude, având o semnificație cu precădere senzorială își găsește puterea de a propaga valori artistice în contextual social actual.

2. Tranziția de la spațiul teatral clasic la cel experimental

Într-un context spațial nelimitativ teatrul neconvențional pătrunde în viața cotidiană a spectatorilor. Peter Brook cu lucrarea sa *Spațiul gol*, demontează teatrul tradițional atât ca spațiu, cât și ca spectacol. Teatrul este efemer, viu, putând fi reprezentat oriunde, pe stradă, în hambare, în mansarde, tot ceea ce contează este contactul, interacțiunea cu publicul. „Pot să iau orice spațiu gol și să-l consider o scenă. Un om traversează acest spațiu gol, și altul îl privește și e tot ce trebuie să aibă un act teatral.”

(Brook. 2014) Desigur existența teatrelor simbol nu poate fi anihilată. Din dorința de a ține regizorii legați de instituția teatrală, arhitectura teatrelor începe să se adapteze, oferind spații flexibile, experimentale.

3. Spații teatrale neconvenționale în București

Teatrul neconvențional ia amploare începând cu a doua jumătate a secolului XX. Este adus în atenția publicului de trupele independente ce încep să-și facă loc în contextul cultural actual din dorința de a fi aproape de public. La noi în țară, începând cu anii '90 tot mai mulți regizori încep să exploateze spațiile teatrale neconvenționale venind astfel în întâmpinarea publicului ce nu se regăsește în abordările clasice, tradiționale sau dimpotrivă public ce dorește să-și mărească orizontul senzorial gustând din ineditul teatrului experimental. Astfel un teatru viu ce emană și propagă emoția unui act artistic valoros reușește să ajungă în rândul publicului ce până azi nu frecventa sala de teatru.

Teatrul Act a fost înființat în 1995, fiind prima instituție artistică independentă din România. Teatrul Act este un teatru de proiect, ce prezintă spectacole de debut ale tinerilor artiști promovând dramaturgie contemporană. Reprezentațiile scenice mizează pe puterea textului redat de jocul actorilor cu minimul de recuzită. Ultimii ani aduc în prim planul vieții teatrale din ce în ce mai multe spații neconvenționale, regizorii Andrei și Andreea Grosu au transformat o casă în teatru.

„Ne-am găsit un loc în vechiul București, într-o casă cu ceai, cărți și teatru, între pereți de cărămidă îmbrăcați în

pânze negre. Nu i-am dat un nume, am singularizat și am obținut Un Teatru - am sudat cuvintele pentru trăinicie.” (Grosu.)

Astfel de locuri oarecare, impersonale pot prinde viață pot fi cadrul optim în care creatorii de spectacol își desăvârșesc viziunea fiind aproape de public. Structura spațială a sălii de spectacol păstrează tipologia spațiilor neconvenționale, gradenele retractabile sunt amplasate la același nivel cu scena, primul rând de spectatori fiind chiar lângă actori.

Fondat în 1996 ca serviciu public de cultură, Arcub Centrul Cultural al Municipiului București este singura instituție de profil din România care are rol de legătură între autoritatea locală și societatea civilă. Hanul Gabroveni s-a transformat în anul 2014 într-un centru cultural multifuncțional, administrat de Centrul Cultural al Municipiului București ARCUB.

Sala Mare a hanului Gabroveni are o capacitate de 160 de locuri, oferind creatorilor de teatru dar și publicului un spațiu teatral neconvențional chiar în inima Bucureștiului. Sala de spectacol flexibilă prin intermediul gradenelor retractabile și modulară din punct de vedere al scenotehnicii, oferă libertate spațială putând fi adaptată în funcție de viziunile regizorale.

Rămânând în zona centrală a Bucureștiului ne îndreptăm atenția spre Palatul Universul, fosta redacție a ziarului cu același nume. Subsola clădirii găzduiește un spațiu teatral neconvențional ce cuprinde: o sală de teatru, un black-box cu o capacitate de 140 de locuri, având echipamentele scenotehnice modulare pentru a oferi flexibilitate spațiului

este cadrul unde Teatrul Apollo III a luat naștere.

Trupele independente ce își pun în operă creațiile în spații non-teatrale sunt în expansiune. Când vine vorba de spectacole ce metamorfozează temporar cafenelele, cluburile și barurile în spații teatrale, una dintre primele trupe independente ce și-a prezentat creațiile în micul spațiului al Clubului Green Hours de pe Calea Victoriei este trupa Teatrul Luni, ce a strâns în decursul anilor un public numeros.

Dimensiunile scenei improvizate permit un maxim de 3-4 actori aflându-se în interacțiune directă cu publicul așezat confortabil pe canapele.

Varietatea abordărilor spațiale din ultimii ani transformă teatrul neconvențional din București într-un fenomen actual, ce începe să-și facă simțită prezența. Chiar dacă la un nivel mult diminuat față de alte capitale Europene, trupele independente, având drept cadru creator spațiile non-teatrale, apar și supraviețuiesc într-o perioadă de căutare a identității și necesității teatrului în societate.

4. Studiu de caz-Conversia Halelor Carol în spațiu teatral

Necesitatea spațiilor teatrale noi în București este evidentă. În acest context favorabil, prin intermediul studiilor de caz vom prezenta soluții de transformare a spațiilor arhitecturale și urbane temporare sau permanente în spații teatrale ce pot genera noi poluri culturale. Spațiile teatrale neconvenționale oferă un cadru viu teatrului contemporan, având puterea de a atrage publicul. Am văzut în capitolul trei cum un spațiu teatral poate crea un pol cultural într-un cartier periferic. Conversia Uzinei Wolf, actuală Hasper, în spațiu teatral

multifuncțional redat comunității, generează un pol cultural semnificativ pentru zona de Sud-Vest a Bucureștiului.

Revista de arhitectură Zeppelin a inițiat în anul 2014 un proiect de revitalizare a fostelor spații industriale aferente Uzinei Wolf într-un centru destinat artei.

Ulterior, revista a încheiat un parteneriat cu USF din Bergen (Norvegia) implementând un proiect de reabilitare pas cu pas. Directorul de comunicare USF și co-curator al proiectului, Evy Sorensen, este radical în ceea ce privește funcțiunea unui astfel de spațiu, considerând conversia spațiului industrial în spațiu cultural ca fiind singura soluție fezabilă.

„Arta și cultura sunt activități foarte sustenabile, cum nici o alta nu poate fi. A imprima unui loc ca acesta o astfel de direcție este, de fapt, singura formă de reintegrare urbană și socială. Există un vocabular al locului la care vă invit să reflectăm împreună: un loc de întâlnire, echitate civică, spirit al comunității, cronologie și tranziție, diversitate.” (Sorensen, 2014)

Chiar dacă singura intervenție asupra sitului a fost o minimă amenajare a incintei, numeroasele evenimente precum: conferințe Design post- industrial, seri de film Noaptea filmului Nordic, Ateliere de creație Uzina de povești, concerte VS Jazz experience etc au transformat Halele Carol într-un pol cultural aflat într-un stadiu incipient.

Atunci când există un preambul, transformarea Uzinei Wolf într-un spațiu cultural multifuncțional având ca dominantă spațiul teatral, devine un fapt necesar. Păstrând caracterul conceptual al industriei, spațiul teatral se dorește a fi o mașinărie, flexibilă, adaptabilă unde artiștii pot crea fără constrângeri spațiale, fiind într-o legătură directă cu publicul.

Cadrul unui sit industrial, poate fi un suport expresiv

pentru artă, fie ea teatru, dans sau muzică. Având drept premise incipiente cele câteva exemple de metamorfozare ale spațiului industrial în spațiu teatral din România a luat naștere proiectul Theater Machine.

Conversia fostei Uzine Wolff, într-o mașinărie de teatru, poate aduce un suflu nou spațiului teatral experimental din București. Această nouă abordare a spațiului poate inspira creatorii de spectacol, totodată atrăgând publicul spre un nou tip de spectacol. În același timp, atmosfera creată prin varietatea funcțiilor abordate, poate fi și un loc de întâlnire, de comuniune socială.

Teatrul nu mai depinde de un loc anume, el poate fi reprezentat oriunde, pe stradă, în cafenele, în spații abandonate, tot ce contează este legătura dintre spectacol și spectator, privitorul devine parte integrală a actului artistic. Sub acest context actual și făcând analogia între spațiile abandonate ale uzinei Wolf și abordări deconstructiviste ale lui Mayerhold cu ale sale, decoruri ce reprezintă organele unor mașinării a luat naștere proiectul meu de diplomă Theater Machine.

Transformarea Uzinelor Wolf într-o mașinărie de teatru ce cuprinde o sală mare, clasică, o sală experimentală și un amfiteatru în aer liber, poate oferi fenomenului teatral din București un nou spațiu, unde creații experimentale pot prinde viață atrăgând publicul spre teatru. (Fig. 1)

Atenția s-a îndreptat asupra sălii experimentale. Fosta hală a compresoarelor a fost transformată într-un spațiu cultural multifuncțional, având ca funcțiune principală teatrul. Spațiul cuprinde: o sală flexibilă (multifuncțională) ce poate fi configurată în sală cu scenă arenă, italiană, elisabetană, o cafenea care ocazional poate adăposti și mici reprezentații de teatru neconvențional, o zonă de administrație, o sală de repetiții, foaier, garderobă și grupuri sanitare. (Fig.2, Fig.3)

Flexibilitatea zonei de teatru este dată de pereții amovibili

și gradenele îngropate în pardoseală propuse, această abordare a spațiului oferind posibilitatea de a avea ocazional, un spațiu liber ce poate fi folosit pentru diverse activități culturale.

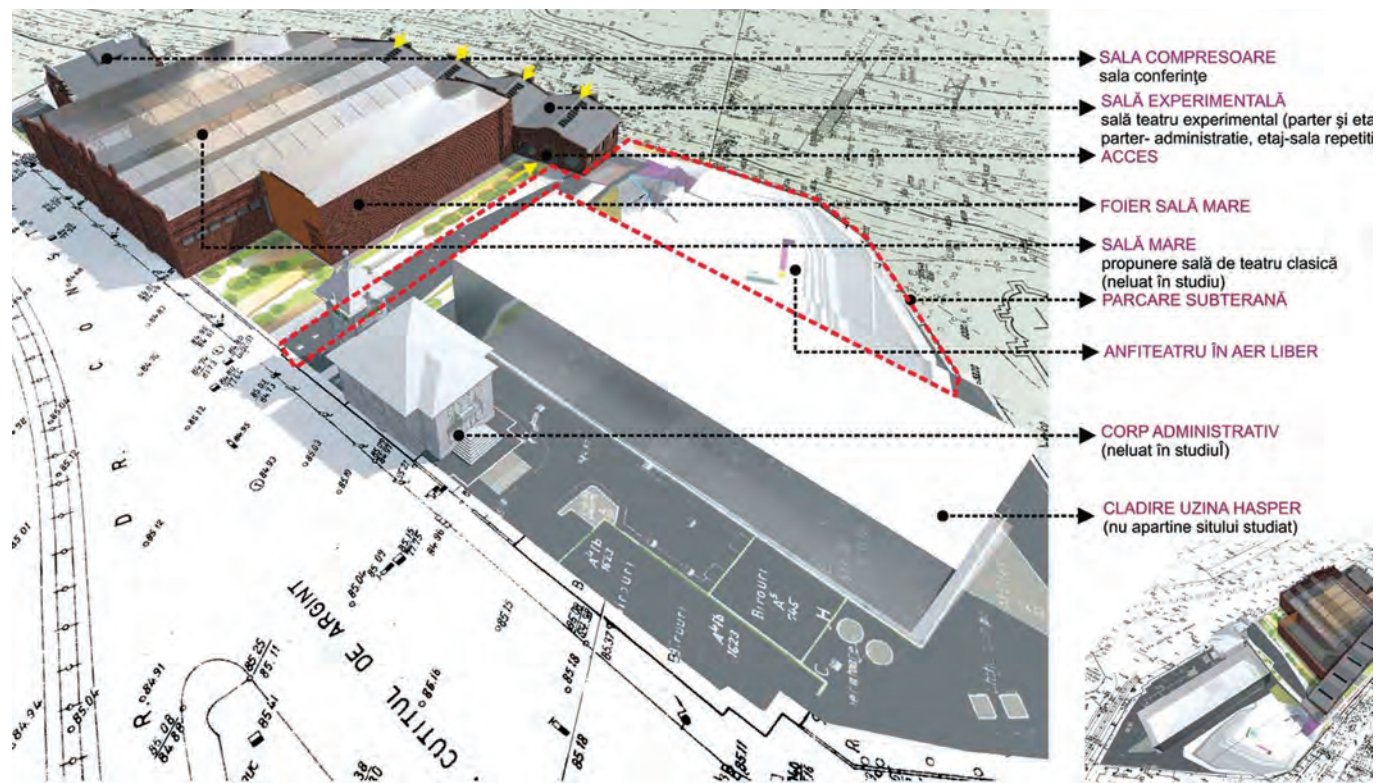
Din punct de vedere tehnologic, pereții amovibili sunt din materiale fonoabsorbante și fonorefectante ce împreună cu panourile flexibile ce își schimbă înclinația în funcție de tipul de dispunere a scenei asigură acustica necesară pentru o sală de teatru.

Mecanismele scenice, stângile de decor și lumini au fost propuse aparente pentru a scoate în evidență caracterul industrial al spațiului, fiind dispuse pe toata suprafața pla-

fonului pentru a corespunde flexibilității spațiale. Atmosfera arhitecturală interioară a vrut să păstreze spiritul industrial al spațiului existent. Zonele destinate grupurilor sanitare și depozitărilor sunt amplasate central formând două nuclee opace, pentru a nu altera imaginea de ansamblu a spațiului. (Fig.4)

Transformarea Uzinelor Wolf Zona într-un centru cultural multifuncțional având ca dominantă spațiul teatral neconvențional aduce un nou element de importanță culturală în zona industrială din partea Sud-Vest a orașului București (zona Parcului Carol – gara Filaret), o zonă cu potențial de dezvoltare cultural, datorită prezenței

Fig.1 (sus) Perspectivă aeriană, Conversia Uzinelor Wolf în spațiu teatral neconvențional

spațiilor culturale existente Arenele Romane și Centrul Cultural The Arc și a inițiativelor propuse precum transformarea Uzinei Electrice în Muzeul Tehnologiei.

Studiul de caz prezentat este o lucrare personală ce face parte din lucrarea de diploma Theater Machine - Conversia Uzinelor Wolf în spațiu cultural, București, îndrumător: conf. dr. arh. Cristina Pană, consultanți specialitate: structuri: prof. dr. arh. Mircea Crișan, acustică : conf. dr. arh Radu Pană.

5. Concluzii

Teatrul evoluează neîncetat, raportându-se mereu la dependența relațională față de public. Viziunea asupra spectacolului se schimbă, rolul de simplu privitor este abolit, iar publicul este invitat să facă parte din actul artistic, experimentând activ piesa de teatru. Spațiu teatral se transformă ca repercursiune a noilor abordări regizorale.

Mediul teatral se schimbă, rolul de simplu privitor este diminuat, publicul este invitat să facă parte din actul artistic, experimentând activ piesa de teatru, iar tehnologia video dezintegrează vizual spectacolul. În teatru orice este posibil, nimic nu este greșit, tot ceea ce contează este emoția.

Așa cum spunea Eugen Ionescu, „Totul este permis în teatru: să încarnezi personaje, dar și să materializezi angoase, prezențe interioare. Este deci nu doar permis, ci recomandat, să bagi în joc accesoriile, să faci să trăiască obiectele, să dai viață decorurilor, să concretizezi simboluri.”

Putem avea orice tipologie de spațiu, de la sala clasică transfigură spațial până la spații experimentale temporare, atâta timp cât este strabătut de un actor poate fi metamorfozat într-un spațiu teatral, după cum spunea teoreticianul Peter Brook. Extinderea teatrului spre spații neconvenționale oferă creatorilor de

Fig. 2 Secțiune axonometrică – Hala Galvanizare

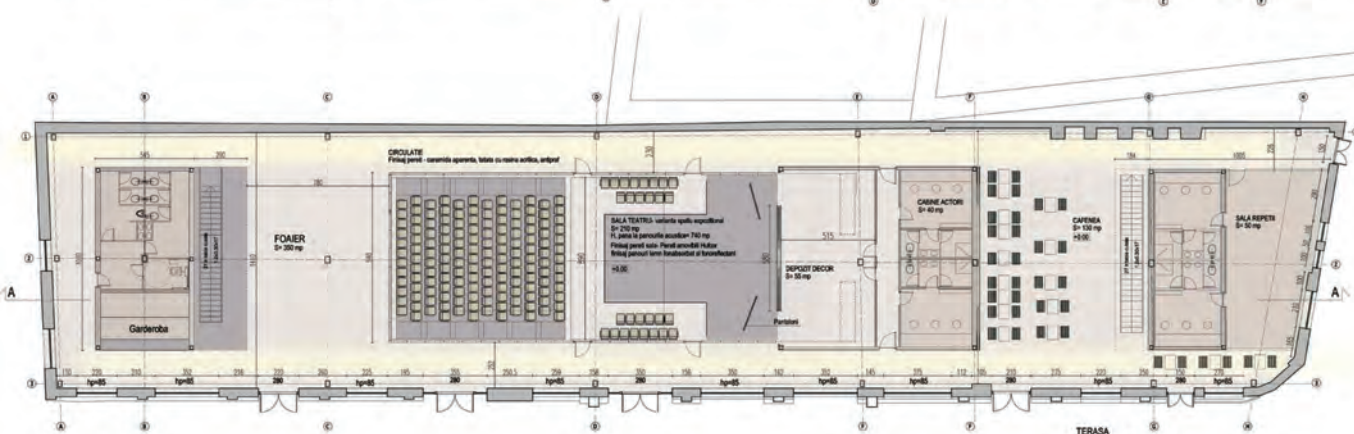
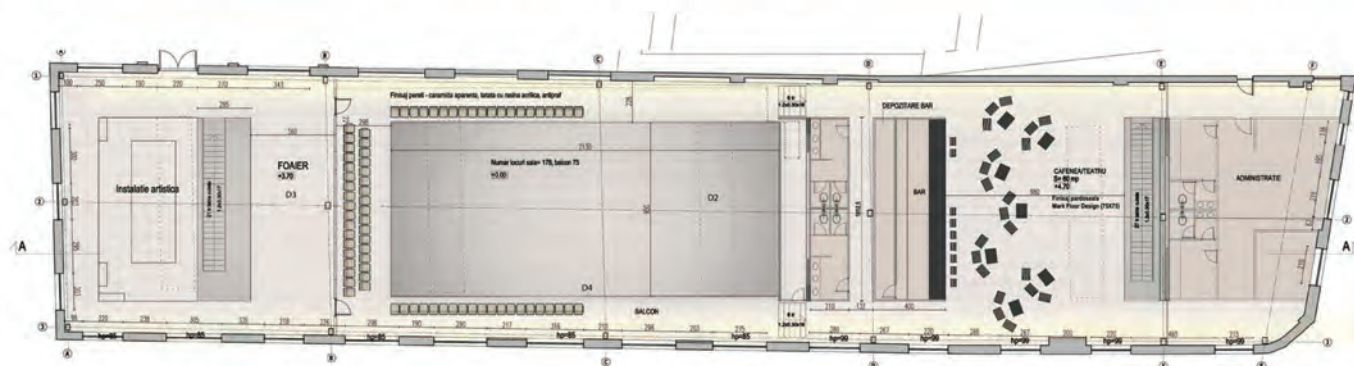

Fig. 3 Secțiune longitudinală, plan parter, plan etaj

teatru percepții diferite, potențând interacțiunea cu un public nou.

În acest context, transformarea Uzinelor Wolf Zona într-un centru cultural multifuncțional având ca dominantă spațiul teatral neconvențional aduce un nou element de importanță culturală în zona industrială din partea Sud-Vest a orașului București (zona Parcului Carol – Gara Filaret), o zonă cu potențial de dezvoltare cultural, datorită prezenței spațiilor culturale existente Arenele Romane și Centrul Cultural The Arc și a inițiativelor propuse precum transformarea Uzinei Electrice în Muzeul Tehnologiei.

Referințe:

- Appia, Adolphe, (1979). *Acteur, Espace, Lumiere, Peinture. Espaces*. Paris: Espaces
- Arendt, Hannah, (1997). *Între trecut și viitor*. București: Antet.
- Banu, George, (2011). *Reforme teatralului în secolul reînnoirii*. București: Nemira.
- Brook, Peter, (2014). *Cu o prefață de Andrei Șerban, Spațiul gol*. București: Nemira.
- Brown, John Russell, (2016). *Istoria teatrului universal*. București: Nemira
- Ciulei, Liviu, (2009) *Cu gânduri și cu imagini*. București: Igloo.
- Grotowski, Jerzy, (1998). *Spre un teatru sărac*. București: Unitext.
- lotzu, Alexandru, (1981). *Teatrul – act de creație arhitecturală*. București: Ed. Tehnică
- Kate Burnett and Peter Ruthven Hall, (1994). *Make Space! Design for theatre and alternative space*, Great Britain: The Society of Britain
- McKinniei, Michael, (2007). *City Stage, Theatre and urban space in a global city*, Toronto Buffalo London: University of Press
- Toniza, Iordache Michaela, Banu, George, (2004) *Arta Teatrului*. București: Nemira

Fig.4 Perspective interioare

Lucrări științifice:

Belea, Romeo, (1971) *Spațiul teatrului de dramă contemporan*, teza de doctorat. București: I.A.I.M.

Popescu Emil Barbu, (1981). *Construcțiile de cultură și coeziune socială*, teză doctorat, București: I.A.I.M.

Popov, Victor, (1998). *Arhitectura clădirilor spectacolului teatral*, teză de doctorat, București: U.A.I.M.

Sursă imagini:

Fig. 1,2,3,4 – proiect personal

Webografie

www.untearu.ro, accesat, august, 2018

<http://halelecarol.ro>, accesat, septembrie, 2014

(Articol extras din teza de doctorat, nepublicată *Teatrul neconvențional, Relația spațiu, tehnologie, spectacol*)

English abstracts

p. 10, Valeriu-Eugen DRĂGAN

Carol I Park – a mosaic of cultural values

Carol I Park is an urban, architectural and landscape ensemble with multiple historical traces, even before its foundation, which, if managed in a unitary manner regardless of the present form of property, could be a complex image of the ages crossed over time. Traces of various historical moments that have marked the evolution of this place would be a complex mosaic of cultural values through its material and memorial components, which unfortunately tend to represent only fragments of information, most often stored and transmitted involuntarily, like a palimpsest. This, instead of being diminished by a coherent and uniform vision, is enhanced by the attitudes of the various de facto and de jure owners, which alter the perception of the overall quality, through extrusion and enclavisation tendency of property parts extracted from ensemble which could give them real identity. A possible cessation of the dilution process of the unitary character, which this urban, architectural and landscape ensemble holds especially because of its historical traces can be achieved by coagulating all the entities involved in the management of this cultural-historical complex, as general manager.

p. 26, Hanna DERER

The listed parks – historical monuments as any others

The numerous incidents of the past years involving the trees in Bucharest (and not only), often resulting in damages and, sometimes, unfortunately, also in injuries, are not only the consequence of the increasingly frequent extreme meteorological phenomena, but also of decades of neglect and/or mistaken maintenance. For this reason

(as well), the Association of Landscape Architects in Romania pleaded for the understanding and defining of landscape as a separate category – including in the case of those green areas that, by incorporating also cultural values, are legally protected as historical monuments and/or built protected areas. Starting with the „daily basis (correct) maintenance” principle, valid both for the built cultural heritage and the vegetation, as well as with different types of definitions, including such offered by international documents, as the Historic Gardens Charter, adopted by ICOMOS in 1982, the paper develops a demonstration and a plea against considering such green areas as some “other kind” of historical monuments and, simultaneously, for approaching these, scientifically and legally, simply as what these are i.e. the result of cumulating values of different types.

p. 32, Vlad EFTENIE

Carol Park – a possible initiatory path of inner hero. Loss and self-recovery

The Carol Park is a place where we can find a perpetual challenge, offering us new perspectives every day, sometimes at every minute, though. Its romantic nature can hide us, can enlighten us, can make us „heroes” affronting time, sense, life signs. The confrontation with the „cultivated nature” strengthen us to question ourselves, determine us to think and feel as sensible beings.

p. 36, Constantin HOSTIUC

Carol Park – the landscape and its development

The park is a common symbol of modern Romania and of Romanian royalty, therefore all the monuments of art and architecture, as the quality of natural elements too,

should be carefully preserved, despite the communist interventions and despite the negligence of nowadays administration. Unfortunately, this goal would be possibly achieved only recovering the true sense of this area and only under the direction of some very cultivated and dedicated professional people.

p. 48, Cristina Iulia ENACHE

Carol Park - between nature, history and urbanity

The Carol Park area is a space with a profound historical identity, where contemporaray quality activities can be developed, where we can find ourselves as urban people. In this sense, the place must be reintegrated in the new nowadays city, because it must respond to the newest requests of its habitants. That's why a rational vue and evaluation of its qualities and lacks should be completed.

p. 58, Victor VELCULESCU

Dissolved spaces

Carol Park is a place, a site under the menace of the new trends and desires of the new urban developers. But, first at all, I think that the main „height” of the Park is its symbolic quality which I consider to be, above all, the spiritual and cultural touch.

p. 62, Mihaela NEGULESCU

New zonal mobility scheme for a better enhancement of Carol Park

Carol Park, one of the most beautiful historic parks of Bucharest, is not enough perceived as urban landmark as consequence of its lack of visibility and accessibility caused by the spatial evolutions during the communist regime. Interventions such as the development of the wide Unirii

Boulevard and the bordering of the large arteries surrounding Carol Park area with continuous street walls of tall buildings have generated an enclave-effect and have fractured some of the park connections within the city. The current organization and use of the public spaces, oriented mainly towards the unconditional satisfying of motorized traffic and parking requirements, led to a lack of environmental quality and pedestrian accessibility of the historic area around the park. This paper pleads for the enhancement of Carol Park urban situation through the implementation of a new multimodal mobility scheme that would allow the restoration of the park's connections with the city, the improvement of its non-motorized accessibility and the rehabilitation of its surrounding public spaces. All those impacts would also create a context with strong premises for an urban regeneration process of the entire historic, valuable area in which Carol Park is located.

p. 74, Liliana Monica SOLON

Generative walkways

The Carol Park may be seen as a part of a future possible large system of green spaces, having at an accessible walking distance to north the green spaces surrounding the Academy building, the Parliament and the National Cathedral, connected with Izvor and Cismigiu Parks and at small distance to south the Tineretului Park, further with the natural Park Vacaresti, resulting a generous green sistem as an homage and evocation of the green belt proposed for Bucharest by Cincinat Sfantescu around the city of Bucharest in 1930.

Considering the speeds of waking and bicycle movements, the relatively small distances between this mostly vegetal spaces, facilitate possible connecting ways

generating structuring lectures over a system of parks connected through streets which might be sensorial integrated by the languages of the vegetal systems.

p. 80, Maria BOȘTENARU-DAN

Protection of the heritage in Carol Parc against risks

This article presents a successful initiative in heritage protection against the hazard of landscape aggression. Green spaces are even more threatened by real estate speculative construction than low rise construction. This way, the sculptural element of the mausoleum in Carol park was threatened with substitution by placing there a construction: the cathedral of Nation Salvation. The social debate had an echo also in the international specialist literature. Although civil protest actions have a relative new history in the Romanian post-communist landscape (compared with the West where they started 50 years ago, in 1968), the protest of the civil society was one of success, keeping this way a testimony of the history of the park which passed several political regimes, as the evolution of this place demonstrates as well. Since the exhibition in 1906 the place was occupied by successive constructions, sometimes subordinated to political goals, sometimes destroyed by natural hazards, which leads to a complex history of the place. The theory of the spirit of the place comes to aid the analysis being also a reaction to the complex hazard of landscape aggression. The approach through the spirit of the place is also rooted in the participation debate. Also placed much after the creation of the park, the mausoleum respects the spirit of exhibition element adequate to the spirit of the place also through the profile the architects developed during the studies in Rome in the interwar time, time when there a number of urban exhibitions were created. Between the protection of the built heritage and the recovery of memory also digital means are a topic in discussion.

p. 86, Silvia IONESCU

The unconventional theater – the spectacle and space relationship / Case study – The Wolff Plants

In the current social context, the artistic and architectural heritage is included in a process of perpetual change and adaptation to the desiderata of society. Having as guiding mark the Carol Park and its neighbourhoods, this presentation will address the Wolff Plants as an integral part of Carol Park. The study proposes transforming the former Wolff Plant into a multi-functional theatre space. Thus, converting the industrial area adjacent to Carol Park can bring a new breath to the experimental cultural space, revitalizing the entire area. This new approach of space inspires the creators of spectacles, and at the same time attracts the audience to a live theatre that is felt, seen and heard, having a predominantly sensory significance, which finds its power to propagate artistic values in the present society.